

Jordanflodens livgivande källflöden vid Hermonbergets södra sluttningar. Foto: Göran Larsson ©.

Jerusalem den 11 april 2014

Kära vänner!

När jag skriver denna hälsning till er, njuter vi av en vår som för nordbor mera liknar sommar. Blommorna slår ut, träden knoppas, luften doftar växt och fåglarna underhåller. För bara några veckor sedan välsignades vi av mycket rikliga regn över hela landet efter en annars ganska regnfattig vinter. Det satte fart på växtligheten. Men vi får nog räkna med att regnperioden i stort sett är över för denna gång.

När jag var i Sverige under mitt sedvanliga besök i januari-februari, nåddes jag av ett dödsbud som jag gärna vill skriva något om. Den 6 februari avled i en ålder av 78 år en av Sveriges största konstnärer i modern tid, Bengt Olof Kälde. För många läsare av detta nyhetsbrev är han särskilt känd som skaparen av de ikoner som pryder vårt kapell på Svenska teologiska institutet här i Jerusalem. Men hans konstnärliga produktion i Sverige och utomlands är närmast oöverskådlig både i mängd och i mångfald.

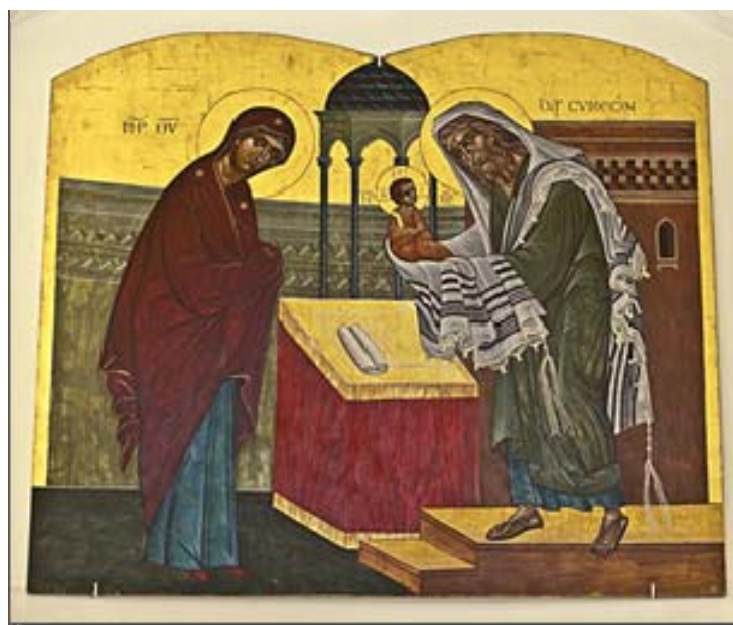
Som kyrkokonstnär var Kälde en sann teolog och förkunnare, djupt förankrad i Bibeln och den kyrkliga traditionen. Hans ikoner, mosaiker och glasmålningar har många gånger gjort mig förstummad genom sin överväldigande skönhet och sitt teologiskt genomarbetade budskap. Förra året besökte jag exempelvis Kila kyrka mellan Norrköping och Nyköping, där hans monumentala guldmosaik av det himmelska Jerusalem får hela koret att skimra.

Med särskild glädje tänker jag tillbaka på den tid jag fick tillbringa tillsammans med Bengt Olof när han målade våra ikoner.

Altarmålningarna i kapellet på Svenska Teologiska Institutet.

Jag minns med vilket intresse han tog reda på minsta detalj om både utförandet och den teologiska innebörden av den judiska bönemanteln med dess hörntofsar som Simeon bär på ikonen, hur vårt besök på Tempelplatsen resulterade i ett

Maria och Simeon.

noggrant återgivande av "Tavlornas kupol" som symbol för Jerusalems tempel bakom Maria och Simeon, och hur han omsorgsfullt - från en autentisk Torarulle - kopierade bibelordet som Hanna håller i sina händer, så att "inte ett jota" skulle ändras i den hebreiska texten. Till

sist blev våra ikoner ett konsthistoriskt unikum genom att konstnären lyckades förena den klassiska ikonstilen med något alldeles nytt: dessa ikoner är med all sannolikhet de enda som så tydligt och i ett positivt sammanhang uttrycker bibelmotivets judiska ursprung. Så har min vän fil.dr Ulf Abel - en av världens främsta ikonkännare - bekräftat att han aldrig på någon klassisk ikon sett en judisk bönemantel eller ett bibelord på Bibelns första grundspråk hebreiska.

Kälde's historiska kunnighet, vetenskapliga noggrannhet, tekniska skicklighet och säkra konstnärliga stil gjorde honom också till en av vår tids främsta heraldiker. Han var alltså expert på den bildkonst som pryder vapensköldar, släktvapen, sigill m.m. I den egenskapen har han väl nått ut mer än någon annan kyrkokonstnär i Sverige.

Det är nämligen han som skapat den rödgula vapensköld med korset och kronan som blivit den samlande symbolen för Svenska kyrkan - som vi exempelvis ser på den flagga som vajar över så många av kyrkans hus i vårt land och som pryder pärmen på Verbums bänksalmböcker. Skölden är resultatet av Kälde's historiska forskning som ledde till att han upptäckte en liknande vapensköld med korset och kronan i en stenrelief från 1300-talet i Uppsala domkyrka. Svenska kyrkan har alltså tack vare honom fått en värdig heraldisk symbol med en mycket lång historia. Han har också designat stiftens historiska vapensköldar och många av biskoparnas ämbetsvapen utifrån samma grundliga historiska källstudier.

Bengt Olof Kälde's imponerande livsverk är dokumenterat i den rikt illustrerade och bländande vackra konstboken *Bengt Olof Kälde* -

Hanna.

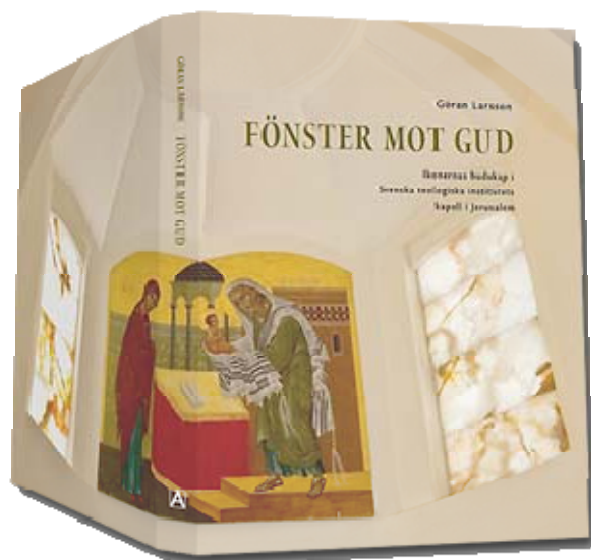

Svenska kyrkan.

kyrkokonstnär och heraldiker, utgiven av Tord Harlin och Oloph Bexell (Uppsala: Hallgren & Fallgren, 2006).

Jag får väl också påminna om min egen bok, *Fönster mot Gud*, som särskilt behandlar ikonerna på Svenska teologiska institutet och som kan beställas för 120 kr (inklusive frakt) hos Anita Taranger, Oxelgatan 26, 565 33 Mullsjö, tel. 0392-36021, anita.taranger@hotmail.com.

Göran Larsson,
**Fönster mot Gud: Ikonernas
budskap i Svenska teologiska
institutets kapell i Jerusalem**
(2011), 120 kronor.

I samband med publiceringen av denna bok för tre år sedan samt utställningen "Juden Jesus" på Judiska Museet i Stockholm förra året har flera av dessa nyhetsbrev tagit upp Jesu och Nya testamentets judiskhet. Jag har också hållit många föreläsningar som på olika sätt berört detta ämne. Inte så sällan har jag under samtalet efteråt fått frågan "Men hur är det då med Paulus?" Bakom frågan ligger ofta den tanken att om än Jesus förblev en trogen jude hela livet, så kom i varje fall aposteln Paulus senare att bryta med sin judiska tro. Ja, för många tycks det vara mer eller mindre självklart, för att inte säga grundläggande, att Paulus övergav den tro han vuxit upp med och att det kristna evangeliet utgör en principiell motsats till judendomen, ibland sammanfattad under ordet "lagen".

Men stämmer då verkligen detta? Frågan är viktig med tanke på att det gäller den gestalt som skrivit en tredjedel av vårt Nya testamente och som präglat så mycket av den kristna teologin. Jag minns från Lundatiden hur teologer ibland försökte driva in en kil mellan Jesus och Paulus. Ibland gick det så långt att Paulus framställdes som den som skapade den kristna teologin. Jesu enkla lära kunde ställas mot Paulus' teologiska tolkningar. Och precis som när det gäller Jesus, kontrasterades Paulus gärna mot judendomen. Detta har varit den gängse synen både på kristet och judiskt håll under lång tid.

Under de senare decennierna har emellertid denna syn kraftigt ifrågasatts av ett växande antal teologer, vilket gör att det blivit vanligt att tala om "ett nytt perspektiv" på Paulus. Jag menar att valet av den beteckningen är olyckligt, eftersom det perspektivet i själva verket är det ursprungliga. I korthet går det ut på att Paulus förblev trogen sitt judiska folk och faktiskt gjorde rätt för det vittnesbörd han får i Apostlagärningarna 21:24, och att han alltså höll fast vid "lagen" och levde efter den (se också 25:8).

Det gäller bara att upptäcka detta bakom invanda tankemönster och ibland tendentiösa och ovederhäftiga översättningar. Ett exempel må räcka - översättningen av Rom 10:4: "Kristus är slutet på lagen" eller "Kristus är Guds Ords fullbordan"? I ena fallet blir Jesus slutet på judendomen om inte rentav på hela "Gamla testamentet". I andra fallet blir han bekräftelsen på Guds Ords löften. Endast den översättningen gör rättvisa åt grundtexten och det genomgående budskapet i Romarbrevet. Att Bibel 2000, 1917 års översättning, Svenska Folkbibeln och inte så få internationella översättningar går på den förra linjen har präglat kristet antijudiskt tänkande inte bara i Sverige utan i stora delar av den kristna världen. Detta gäller verkligen inte någon liten detalj, för om Kristus är slutet på lagen borde också judendomen upphöra. Sorgligt nog har det också varit en alltför vanlig slutsats i kyrkans historia.

Mycket behöver göras för att göra rättvisa åt hedningarnas judiske apostel. Kanske kan även i detta fall judiska forskare komma till vår hjälp. I varje fall kan ett ökat intresse för Paulus skönjas på judiskt håll under senare år. Ständigt publiceras uppsatser och böcker i vilka judiska författare belyser Paulus utifrån sin grundliga kännedom om Paulus' judiska värld. Jag nämner här endast en sådan Paulusbok - Pamela Eisenbaums bok med den talande titeln *Paul Was Not a Christian: The Original Message of a Misunderstood Apostle* (2009).

I detta sammanhang vill jag också gärna pålysa en kurs till hösten som har just temat "Jesus och Paulus" och som presenteras så här:

En av de mest inflytelserika böckerna inom bibelvetenskapen under de senaste decennierna är Krister Stendahls bok *Paulus bland judar och hedningar*. Stendahl visade i den boken hur betydelsefullt det är för en bättre förståelse av den historiske Paulus och hans budskap att placera honom inom den dåtida judendomen. En växande skara forskare vinnlägger sig om att på liknande sätt tolka texterna om Jesus från Nasaret. Denna kurs uppmärksammar vad forskningen under de senaste decennierna sagt om dessa två gestalter, de två viktigaste personerna i Nya testamentet och för den kristna idéhistorien. Studievistelsen vid Svenska teologiska institutet i Jerusalem den 2-23 oktober är frivillig och kostar 6.500 kronor för kost, logi, undervisning och exkursioner (exkl. flygresa som varje student själv bokar och betalar). Vissa måltider, exempelvis under lediga dagar, ingår ej i kurskostnaden. Den 2 och 23 är resdagar, dvs. undervisningen börjar förmiddagen den 3 oktober och kursen

avslutas med en middag kvällen den 22 oktober. Lärare: professor Jesper Svartvik, professor Paula Fredriksen m.fl. Undervisningen i Lund är koncentrerad till två dagar: 1 och 15 september kl. 10.15-17.00. Examination äger rum i januari 2015. Exakt datum för examination är ännu inte fastställt. För tillträde till kursen krävs minst 90 högskolepoäng religionsvetenskap varav minst 45 högskolepoäng bibelvetenskap eller motsvarande kunskaper. (30 högskolepoäng motsvarar en termins heltidsstudier.) För ytterligare information och anmälan, se <http://www.teol.lu.se/kurs/CTRR21/>.

Kursen ordnades för första gången i höstas. Så här skriver några deltagare i utvärderingen:

Fr.a. var det en fördjupad förståelse av NT utifrån sitt ursprungliga judiska sammanhang som gjorde kursen så intressant. Under hela min teol.kand utbildning var detta perspektiv aldrig i fokus och att läsa en rabbinsk kommentar av NT öppnade många viktiga dörrar för mig. Jag kan varmt rekommendera alla präster och andra intresserade att läsa denna kurs! Den har påverkat såväl min textförståelse som mina predikningar.

... Viktiga förmedlade kunskaper och perspektiv tillsammans med självupplevda möten och gjorda erfarenheter på plats i det heliga landet gör detta till en kurs som sätter spår och ger bestående kunskaper och fördjupad insikt om judisk-kristna relationer i historia och nutid.

... Jag är mycket glad för att ha gått kursen och fått ta mig an den kurslitteratur som utmanar ens (i alla fall en del av mina) förutfattade meningar.

Så står påsken åter för dörren. Den 14 april går den judiska påsken in. Som bekant inleds den med påskmåltiden - den så kallade *påsksedern* - med läsningen av *påskhaggadan*, alltså berättelsen om befrielsen ur Egypten. Hela måltiden kan sägas vara en dramatisering av uttåget med det osyrade brödet och de bittra örterna som de mest kända ingredienserna. Som vanligt kommer jag att fira påsk hos mina kära grannar.

Den kristna stilla veckan kommer i år att präglas av att samtliga kristna traditioner - västerländska, ortodoxa och orientaliska - firar påsk samtidigt, med ett stort antal pilgrimer som följd och en stor mängd gudstjänster vilka på ett rikhaltigt sätt uttrycker vandringen från passion till påsk - även den en väg från förtryck till frihet.

Från påskens stad framför andra sänder jag er nu många varma hälsningar med alla goda önskningar inför påsktiden - *chag sameach!*

Er tillgivne

Den vilda vallmon blommar.

Göran Larssons jubileumsfond för judisk-kristna relationer:
Adress i Israel: Hatekufa 17/4, 92628 Jerusalem
tel. 00972-2 648 1979 eller 00972-50 685 0346 (mobil)
E-postadress: goran.larsson@judiskkristnarelationer.se
Hemsida: www.judiskkristnarelationer.se
PlusGiro (Postgiro) 195 85 45-4
Bankgiro 5374-4249